Gatunki obce – wprowadzenie

Wojciech Solarz
Instytut Ochrony Przyrody PAN
Kraków
solarz@iop.krakow.pl

Gatunki obce = problemy

inwazyjny

obcy

introdukowany

nierodzimy

egzotyczny

diafit

naturalizowany

aklimatyzowany

allochtoniczny

kenofit

wprowadzony

zadomowiony

obcego pochodzenia

Gatunki obce

definicja przyjęta przez Konwencję o Różnorodności Biologicznej (CBD) i Konwencję Berneńską:

gatunek obcy to gatunek (lub niższa jednostka taksonomiczna), który przy bezpośrednim lub pośrednim udziale człowieka, w sposób celowy lub przypadkowy został przeniesiony (introdukowany) poza obszar, w którym występuje w sposób naturalny

definicja z Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody:
Art. 5. 1c) gatunek obcy – gatunek występujący poza swoim naturalnym zasięgiem

Obie definicje uznają za gatunki obce:

- **żywe osobniki**
- **zdolne do przeżycia gamety, zarodniki, nasiona, jaja**
- **części osobników, dzięki którym mogą się one rozmnażać**

Gatunki obce

Za obce SĄ uznawane także takie gatunki, które zostały introdukowane:

- **poza danym obszarem, a następnie przybyły tu „o własnych siłach” (np. jenot)**
- **niedaleko od granic naturalnego zasięgu, włącznie z obszarem tego samego kraju (np. świerk)**
- **w odległej przeszłości (np. karp)**

Za obce NIE SĄ uznawane gatunki, które zwiększają zasięg wyłącznie wskutek:

- **zmian klimatu**
- **zmian w siedlisku (np. fragmentacji)**

Za obce gatunki NIE SĄ uznawane organizmy genetycznie zmodyfikowane (GMO)

Przyczyny inwazji biologicznych: celowe wsiedlanie

wędkarstwo i rybactwo

leśnictwo

łowiectwo

Przyczyny inwazji biologicznych: ucieczki z upraw i hodowli

rolnictwo, ogrodnictwo, architektura krajobrazu

akwakultura

kontrola biologiczna

hodowla zwierząt futerkowych

Przyczyny inwazji biologicznych: ucieczki z upraw i hodowli

hodowla zwierząt domowych

ogrody zoologiczne

ogródki przydomowe

ogrody botaniczne

Przyczyny inwazji biologicznych: przypadkowe zawlekanie

wraz z importowanymi dobrami

w środkach transportu

w opakowaniach itp.

Przyczyny inwazji biologicznych:
likwidacja barier – umożliwianie samodzielnej ekspansji

kanały

mosty

Skutki inwazji biologicznych

Skutki inwazji biologicznych

Skutki inwazji biologicznych

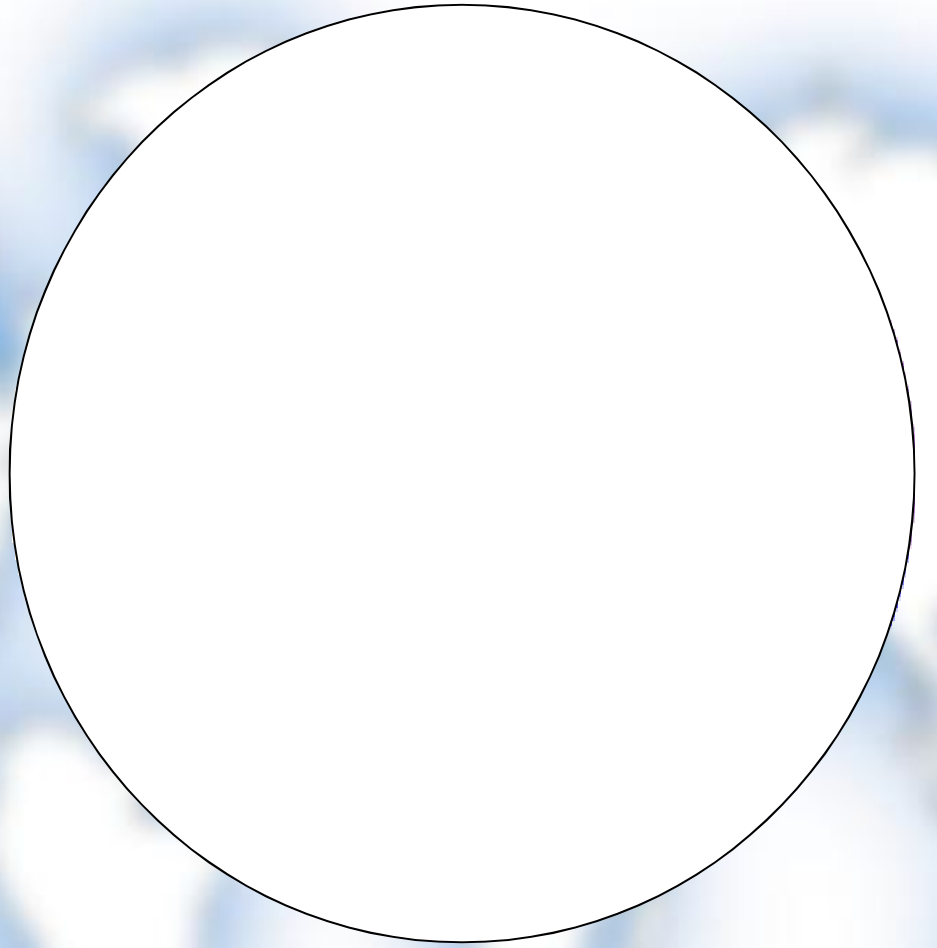

„Mieszanie” zasięgami gatunków powoduje homogenizację przyrody

Wskutek introdukcji skład gatunkowy odległych rejonów Ziemi upodabnia się

Proces ten jest nazywany „makdonaldyzacją” przyrody

McDonald's

KANAPKA DRWALA
POZIOM
DRWAL
POWROCIŁ!

Макдоналдс

マクドナルド
ハンバーガー
McDonald's
GLOBOsapiens.net

McDonald's
מקדונלד'ס

ماكدونالدز

McDonald's

me encanta®

McDonald's
BILLIONS AND BILLIONS SERVED

www.toxiccustard.com

Światowe rolnictwo opiera się na kilku gatunkach uprawianych i hodowanych poza swoim naturalnym zasięgiem

Czy gatunki obce rzeczywiście stanowią zagrożenie?

Inwazyjne gatunki obce

inwazyjny gatunek obcy **to gatunek obcy, który wywiera negatywny wpływ na rodzime gatunki, siedliska lub ekosystemy**
(? stanowi zagrożenie dla zdrowia lub życia ludzi lub powoduje straty gospodarcze ?)

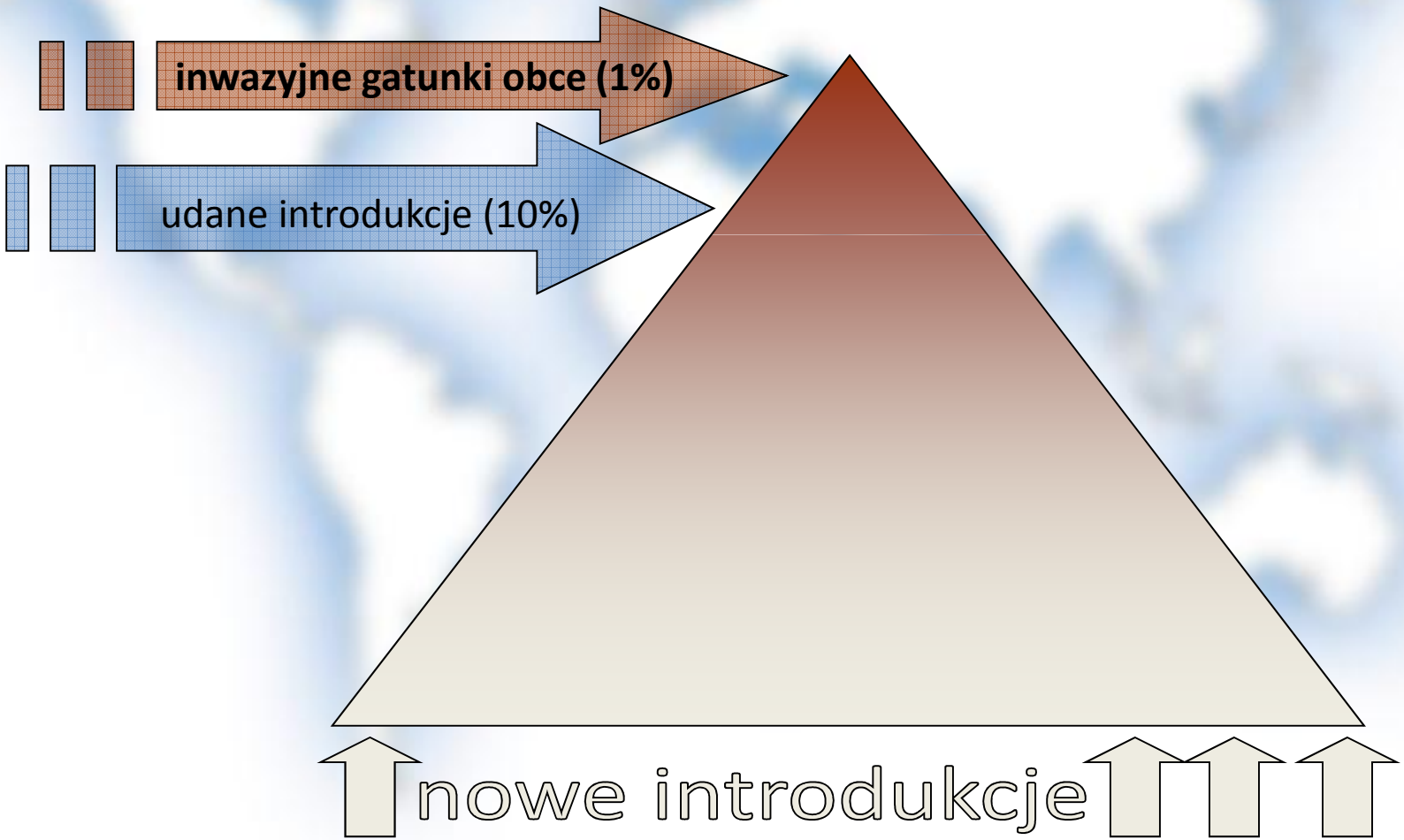

Skutki inwazji biologicznych

Wzrost liczby introdukcji na przestrzeni stuleci ma charakter lawinowy, niezależnie od tego jaka grupa taksonomiczna i jaki obszar są brane pod uwagę

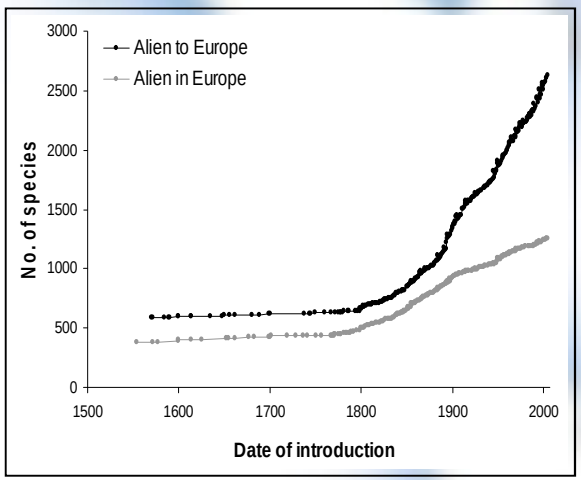

Europa – wszystkie gatunki

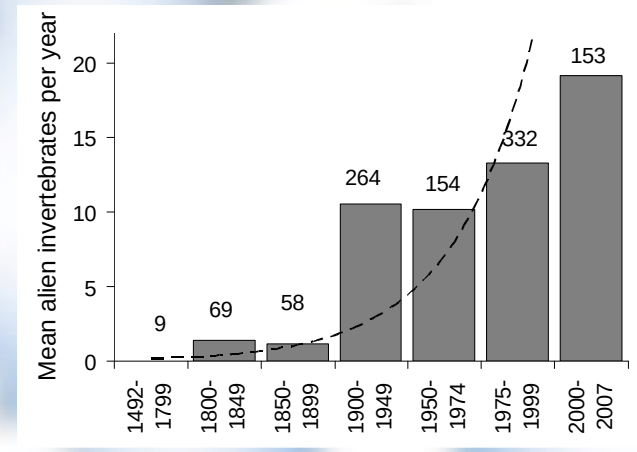

Europa – bezkręgowce

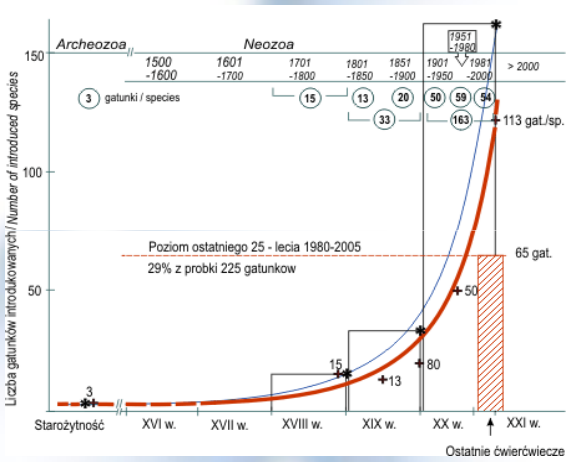

Polska – zwierzęta

Skutki inwazji biologicznych

Wpływ inwazyjnych gatunków obcych, obok utraty siedlisk, jest największym globalnym zagrożeniem dla przyrody

Dla przykładu, gatunki obce były:
WYŁĄCZNĄ przyczyną wyginięcia 20% wymarłych gatunków ptaków
GŁÓWNĄ przyczyną wyginięcia 60% wymarłych gatunków ptaków

Gatunki obce są przyczyną zagrożenia ok. 7 200 gatunków zwierząt wymienionych w światowej czerwonej księdze

Straty ekonomiczne wskutek wpływu inwazyjnych gatunków obcych sięgają 5-10% światowego produktu brutto

Straty ekonomiczne w Europie: co najmniej 18 mld € rocznie

Gatunki obce w Polsce

Baza danych Gatunki obce w Polsce

Instytut Ochrony Przyrody PAN 1999-2012

www.iop.krakow.pl/ias

Lista 1236 gatunków obcych w Polsce

szczegółowe dane (w języku polskim i angielskim) o około 300 gatunkach

- **Podstawowe informacje o systematyce i biologii**
- **Obszar pierwotnego występowania**
- **Rozmieszczenie w Polsce**
- **Czy konieczne jest zwalczanie**
- **Czas (rok, wiek) introdukcji**
- **Miejsce introdukcji**
- **Przyczyna introdukcji**
- **Sposób introdukcji (celowy, przypadkowy)**
- **Liczba wprowadzonych osobników**
- **Gatunki rodzime, na które wpływa**
- **Forma wpływu**
- **Intensywność wpływu**
- **Trendy populacyjne**
- **Literatura**

English

Gatunki obce w Polsce

www.iop.krakow.pl/ias

O projekcie | O problemie | Aktualnosci | Gatunki | Zasoby

O projekcie

Mimo, że w skali globalnej wpływ inwazyjnych obcych gatunków (Invasive Alien Species, IAS) stanowi obecnie największe, poza utratą siedlisk, zagrożenie dla różnorodności biologicznej, próby kompleksowych rozwiązań problemu inwazji biologicznych podejmowane są dopiero od niedawna. Jednym z podstawowych elementów takich rozwiązań jest gromadzenie i wymiana informacji o obcych gatunkach.

W 1999 r. w Instytucie Ochrony Przyrody PAN w Krakowie została dla Ministerstwa Środowiska przygotowana baza danych „Gatunki introdukowane w Polsce". Początkowo obejmowała ona 233 gatunki obcych grzybów, roślin i zwierząt. W 2003 r., dzięki finansowaniu przez Departament Stanu USA, część danych zawartych w tej bazie danych została przetłumaczona na język angielski i udostępniona w sieci Internet pod nazwą „Gatunki obce w Polsce".

więcej »

Najnowsze zmiany

Medicago caerulea Less. ex Ledeb.

Roślina zielna

2012-08-30 09:28 więcej »

Treptoplatypus solidus (Walker, 1859)

Owad

2012-08-30 09:28 więcej »

Xyleborus perforans (Wollanston, 1837)

Owad

2012-08-30 09:28 więcej »

List gończy

Norka amerykańska *Mustela vison*

Osobniki jenotów w Europie są większe od osobników ze wschodniej Azji, skąd pochodzą. Jenot przypomina wyglądem i wielkością szopa pracza lub małego psa. Ma dość długi tułów i krótkie kończyny. Ogon jest stosunkowo krótki, gruby i puszysty. Głowa mała, pysk krótki spiczasty, uszy krótkiei zaokrąglone . Po bokach głowy, na policzkach, występują długie włosy tworzące charakterystyczne "bokobrody". Ubarwienie futra jest bardzo zmienne, zazwyczaj płowo-bure lub brunatno-szare z czarnym nalotem. Na pysku czarna plama obejmująca oczy, policzki i bokobrody, tworzy charakterystyczną maskę. Sierść jest gęsta, długa i puszysta. Jest to gatunek monogamiczny; samiec i samica tworzą trwałe pary, zasiedlające wspólny areał i przez większą część roku razem się przemieszczają, żerują, odpoczywają i opiekują potomstwem. Ruja odbywa się w lutym i marcu. Samica rodzi zwykle 7-9 (maks. 16) młodych

Aktualności

Kolejny obcy pasożytniczy nicień w Polsce 2012-08-17

Najnowsze badania wskazują, że w Polsce doszło do wytworzenia rezerwuaru nicienia *Dirofilaria repens*, który do niedawna występował głównie w krajach tropikalnych. Gatunek ten jest przenoszony przez komary, a jego żywicielem ostatecznym jest pies lub lis. Jednak przypadkowo zarażony może zostać także ukąszony przez komara człowiek.

więcej »

Dofinansowanie inwentaryzacji, monitoringu i usuwania inwazyjnych gatunków obcych 2012-08-07

Lęg mandarynki w powiecie gostyńskim 2012-07-11

Nowe obce pająki w Polsce 2012-07-09

Copyright 2009
Instytut Ochrony Przyrody
Polska Akademia Nauk

Gatunki Obce w Polsce
Instytut Ochrony Przyrody PAN
Al. Mickiewicza 33, 31-120 Kraków

tel. + 12 37 03 539
tel. kom. 609 440 104
ias@iop.krakow.pl

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Projekt i realizacja strony: Edward Bobeł HTML, CSS, Wiesław Król ASP.NET, SQL

Współpracownicy

- Wojciech Adamowski
- Anna Banaszek
- Magdalena Bartoszewicz
- Grzegorz Baś
- Karolina Bącela-Spychalska
- Paweł Bereś
- Aleksandra Biedrzycka
- Paweł Bielak-Bielecki
- Wojciech Bielański
- Luiza Bielecka
- Edward Bobeł
- Annetta Borkowska
- Jarosław Buszko
- Damian Chmura
- Grzegorz Cierlik
- Wojciech Czechowski
- Przemysław Czerniejewski
- Adam Ćmiel
- Zygmunt Dajdok
- Renata Dobosz
- Ewa Durska
- Żaneta Fiedler
- Ewa Fudali
- Maciej Gąbka
- Joanna Grabowska
- Michał Grabowski
- Beata Jankowska
- Marcin Kadej
- Tomasz Kakareko
- Sławomir Keszka
- Stanisław Knutelski
- Mikołaj Kokociński
- Mieczysław Kosibowicz
- Robert Kościów
- Rafał Kowalczyk
- Jan Kozłowski
- Wiesław Król
- Janusz Kupryjanowicz
- Katarzyna Kurek
- Andrzej Lasoń
- Magdalena Lenda
- Barbara Lis
- Anna Maria Łabęcka
- Katarzyna Łagosz
- Wojciech Magowski
- Miłosz Mazur
- Katarzyna Mierzejewska
- Jolanta Morozińska-Gogol
- Bartłomiej Najbar
- Kamil Najberek
- Jan Nawrot
- Mariusz Nietupski
- Monika Normant
- Magdalena Nowak
- Wanda Olech-Piasecka
- Leszek Orlikowski
- Jerzy Parusel
- Aleksandra Pępkowska-Król
- Piotr Płonka
- Magdalena Ptaszek
- Joanna Puławska
- Robert Rozwałka
- Bogdan Rudzionek
- Mariusz Sapota
- Krystyna Snarska
- Ewa Sobecka
- Wojciech Solarz
- Agnieszka Staszczyk
- Adam Stebel
- Alicja Stepek
- Małgorzata Strzałka
- Małgorzata Strzelec
- Ewa Stworzewicz
- Katarzyna Szorec
- Piotr Ślipiński
- Przemysław Śmietana
- Krzysztof Tatoj
- Barbara Tokarska-Guzik
- Aleksandra Trzewik
- Wojciech Urynowicz
- Edward Walusiak
- Marek Wanat
- Jan Warzocha
- Andrzej Witkowski
- Elżbieta Wojciechowicz-Żytko
- Dan Wołkowycki
- Adam Woźniczka
- Brygida Wydrowska
- Katarzyna Zając
- Maria Iwona Żmijewska
- Roman Żurek

www.iop.krakow.pl/ias

solarz@iop.krakow.pl

- WPROWADZENIE
- METODYKA I TERMINOLOGIA
- PODSUMOWANIE
- REKOMENDACJE
- ALFABETYCZNA LISTA GATUNKÓW
- SYSTEMATYCZNA LISTA GATUNKÓW
- SZUKAJ
- STOPKA REDAKCYJNA
- PUBLIKACJA INTERNETOWA

KSIĘGA GATUNKÓW OBCYCH INWAZYJNYCH W FAUNIE POLSKI

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Opublikowano przy wsparciu finansowym Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

PROJEKT I WYKONANIE .gC.

COPYRIGHT © IOP PAN 2008

Księga Gatunków Obcych Inwazyjnych w Faunie Polski

Instytut Ochrony Przyrody PAN 2008

www.iop.krakow.pl/gatunkiobce

Udział gatunków obcych w faunie Polski

www.iop.krakow.pl/gatunkiobce

Tabela II. Liczbowy zestaw gatunków obcych sprowadzonych i zawleczonych do Polski na tle ogólnej liczby odnotowanych w Polsce w poszczególnych grupach systematycznych.

Typy/Gromady	Liczba gatunków w Polsce*	Obce	
		N	%
Cnidaria	30	1	3,1
- Ctenophora	2	1	50,0
Plathyhelminthes	852	min.20	2,4
- Monogenea	116	13	11,2
- Trematoda	328	4	1,2
- Cestoda	270	3	1,1
Nemathelminthes	min. 1253	min.10	0,8
Nematoda	1253	min.10	0,8
Mollusca	277	30	10,8
Gastropoda	240	26	10,8
- Bivalvia	37	4	10,8
Annelida	314	2	0,6
- Polychaeta	37	1	2,7
- Oligochaeta	215	1	0,5
Arthropoda	31120	171	0,6
- Crustacea	587	24	4,1
- Arachnida	3805	10	0,3
- Insecta	26041	min.137	0,5
Chordata	706	53	7,5
- Pisces	125	33	26,4
- Amphibia	18	0	0,0
- Reptilia	11	2	22,2
Aves	436 (274 lęg.)	5	1,2
Mammalia	105	13	12,4
Razem	34552	286	0,8

Udział gatunków obcych inwazyjnych zwierząt w faunie Polski: 0,2%

Udział gatunków obcych we florze Polski

(Tokarska-Guzik 2005)

N gatunków rodzimych		2537
N gatunków obcych		1017 (28,6%)
Diafity	(gatunki niezadomowione)	511 (14,4%)
Gatunki zadomowione		460 (12,9%)
Archeofity (przed 1500r.)		160 (4,5%)
Kenofity (po 1500 r.)		300 (8,4%)
Gatunki kryptogeniczne (o niejasnym pochodzeniu)		46 (1,3%)

Liczba gatunków obcych inwazyjnych roślin
we florze Polski: 54 (1,5%)

Skutki inwazji biologicznych

zjadanie rodzimych zwierząt

Norka amerykańska *Mustela vison*

i rodzimych roślin

Piżmak *Ondatra zibethica*

Skutki inwazji biologicznych

Zmiana lokalnych sieci zależności troficznych

Babka bycza *Neogobius melanostomus*

Nawłoć kanadyjska *Solidago canadensis*

Skutki inwazji biologicznych

konkurencja z gatunkami rodzimymi (o pokarm, światło, wodę, miejsca rozrodu itp).

Babka bycza *Neogobius melanostomus*

Nawłoć kanadyjska *Solidago canadensis*

Skutki inwazji biologicznych

krzyżowanie się z gatunkami rodzimymi

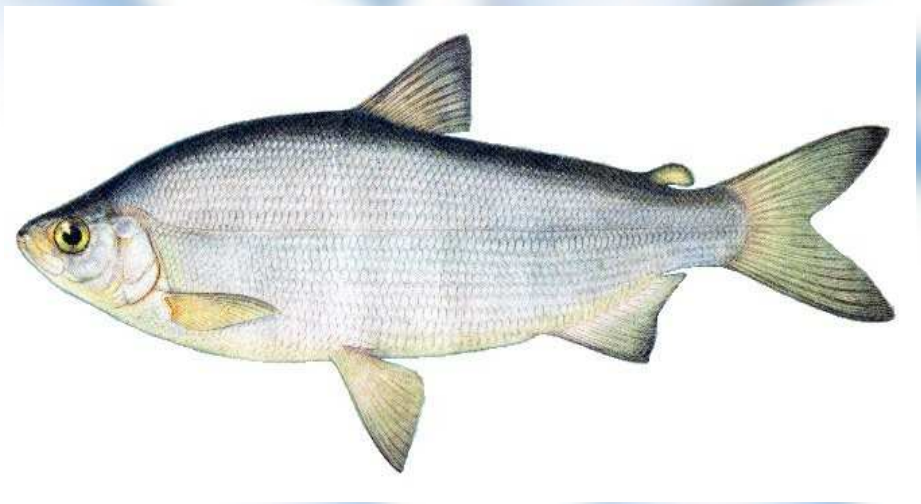

peluga *Coregonus peled* x sieja *C. lavaretus*

jeleń sika *Cervus nippon* x j. szlachetny *C. elaphus*

Skutki inwazji biologicznych

pasożytowanie na gatunkach rodzimych, przenoszenie chorób

Jeleń sika *Cervus nippon*

Ashworthius sidemi

Żubr *Bison bonasus*

Węgorz *Anguilla anguilla*

Angwilikola *Anguillicola crassus*

Skutki (5-10% produktu światowego brutto)

niszczenie upraw i plonów

epidemie wśród ludzi, zwierząt hodowlanych

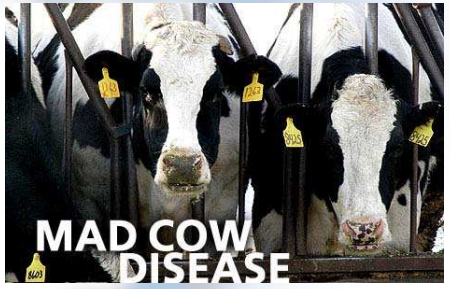

obrastanie podwodnych konstrukcji

blokowanie dróg żeglugowych

zwiększanie ryzyka pożarów

Umiarkowany optymizm

Zarówno w Polsce jak i w innych krajach priorytet problemu inwazji biologicznych w ostatnich latach znacząco wzrósł

Znalazło to odbicie m. in. w istniejących i planowanych aktach prawnych i kodeksach dobrych parktyk na poziomie UE i krajów członkowskich

Jednak skuteczne wykorzystywanie tych instrumentów zależy od poziomu świadomości o tym problemie

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Kodeks postępowania
w zakresie ogrodnictwa i inwazyjnych roślin obcych

Vernon Heywood i Sarah Brunel

Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych (Konwencja Berneńska)

Przyroda i środowisko, nr 155

Publikacje Rady Europy

- zdobycie informacji o tym, które rośliny w okolicy są inwazyjnymi i potencjalnie inwazyjnymi gatunkami obcymi
- prawidłowa identyfikacja sprzedawanych i wykorzystywanych obcych roślin
- zapoznanie się z uwarunkowaniami prawnymi dotyczącymi obcych roślin
- podjęcie współpracy z innymi zainteresowanymi osobami/podmiotami,
- ustalenie które gatunki obcych roślin stanowią zagrożenie i zaniechanie ich sprzedaży/ wykorzystania
- unikanie stosowania inwazyjnych i potencjalnie inwazyjnych gatunków obcych w wielkoskalowych nasadzeniach
- zapewnienie kupującym informacji o oferowanych inwazyjnych gatunkach obcych, dotyczących m. in. potencjalnych zagrożeń i sposobów ich ograniczania
- zastąpienie inwazyjnych gatunków obcych nieinwazyjnymi gatunkami alternatywnymi
- staranne zagospodarowanie i usuwanie materiałów roślinnych i odpadów zawierających ten materiał
- zapobieganie „ucieczkom" roślin z upraw
- popularyzacja wiedzy o inwazjach biologicznych

ZWIĄZEK SZKÓŁKARZY POLSKICH

CZŁONEK EUROPEAN NURSERYSTOCK ASSOCIATION ENA

Wyszukaj roślinę

wpisz nazwę rośliny

wyszukiwanie zaawansowane

tylko dla członków ZSzP

nazwa użytkownika

Związek Szkółkarzy Polskich zrzesza wiodących producentów drzew, krzewów, bylin i pnączy, działa na rzecz rozwoju szkółkarstwa. Naszym celem jest m.in.: promocja i upowszechnianie wiedzy o znaczeniu i zastosowaniu roślin, w kształtowaniu i ochronie środowiska.

- Strona główna
- O Związku
- O Roślinach
- O Szkółkach
- Aktualności
- Kontakt
- Linki
- Konferencja Szkółkarstwo - Perspektywy Rozwoju
- Dostępne ilości - PolskieRosliny.pl

Rośliny

- Roślina tygodnia
- Znajdź Roślinę i Jej Producenta
- Dostępne ilości - PolskieRosliny.pl
- ABC Pielęgnacji Roślin
- Zalecenia jakościowe
- Zieleń Miejska
- Inspiracje
- Konkurs Roślin Nowości

Miscanthus sinensis 'Silberfeder'

Lysimachia nummularia 'Aurea'
(tojeść rozesłana 'Aurea')

Płożąca się po ziemi bylina o pędach długości do 50 cm. Liście okrągłe, złotożółte. Kwiaty gwiazdkowate, żółte, w kątach liści, w VI [...]

producenci

Szkółki

Znajdź szkółkę:

- Na mapie
- Na liście

- OCEŃ szkółkę ZSzP
- POLEĆ nową szkółkę

Warszawa ▪ Centrum EXPO XXI
ul. Prądzyńskiego 12/14

24-26 sierpnia 2012

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA SZKÓŁKARSTWO – PERSPEKTYWY ROZWOJU 17-18 listopada 2012

KONKURS ROŚLIN NOWOŚCI 2012

Związek Szkółkarzy Polskich: Internetowy Katalog Roślin i Producentów

8057 nazw roślin (w tym liczne odmiany)

1821 gatunków, w tym:

378 gatunków (21%) zaliczonych do gatunków obcych przynajmniej w 1 kraju europejskim (wg bazy danych DAISIE)

16 gatunków (0,9%) zaliczonych do INWAZYJNYCH gatunków obcych przynajmniej w 1 kraju europejskim (wg różnych baz danych)

Acer	negundo
Ailanthus	altissima
Amelanchier	spicata
Amorpha	fruticosa
Asclepias	syriaca
Buddleja	davidii
Cornus	sericea
Fallopia	baldschuanica

Fallopia	japonica
Lupinus	polyphyllus
Miscanthus	sinensis
Prunus	serotina
Robinia	pseudoacacia
Rosa	rugosa
Solidago	canadensis
Ulex	europaeus

Dziękuję za uwagę!
solarz@iop.krakow.pl